

Оксана Мусієнко

УЖИНОК Гдинського фестивалю

23

«Композиція» XXIV фестивалю польських художніх фільмів у Гдині була по-своєму показовою. На відкритті кінофестивалю і в його останній день було показано стрічки, про які говорить вся Польща: два величезних полотна **«Вогнем і мечем»** Є.Гофмана за романом Г.Сенкевича і **«Пан Тадеуш»** А.Вайди. На час представлення на фестиваль фільм Гофмана вже здійснив триумфальний хід екранами Польщі, де він залишив позаду навіть знаменитий «Титанік». Картина Вайди лише починала свій шлях у прокаті, але градус зацікавленості нею був надзвичайно високий. У головних ролях в обох картинах знявся Міхал Жебровський, якому судилося стати втіленням шляхетних, лицарських рис польського національного характеру.

А між двома величними блокбастерами, неначе спокійна ріка, що має, проте, свої вири і підступні пороги, протікав показ фільмів, присвячених тому, що ми називаємо нашим сьогоденням. Одна із проблем, що хвилює польських митців, — доля людини, кинутої в бурхливе життєве море. Минулися часи, коли можна було все життя існувати по заданій схемі. Нині кожен постає перед драматичною проблемою вибору. Чи не в тому причина «привабливості» багатьох тоталітарних режимів — вони позбавляли необхідності приймати рішення.

В більшості стрічок, показаних у Гдині, дія розгортається на вулицях сучасних міст, у стандартних квартирах, мешканців яких щодня можна бачити у натовпі перехожих.

Що має робити людина, залишаючись сам на сам зі злом? Це питання з усією гостротою постає у фільмі Кшиштофа Краузе **«Борг»**. Двоє друзів потрапляють у залежність від негідника, який вимагає від них значну суму грошей. Він піддає їх тортурам фізичним і моральним, аж доки в друзів, загнаних у глухий кут, не увірвався терпець. Картина майстерно вибудована як захоплюючий трилер, тримаючи глядача до останніх кадрів у напруженні. «Цей фільм, — твердить режисер-постановник Кшиштоф Краузе, — поза сенсаційною фабулою, є в своїй основі рефлексією над природою злочину. Показує, до якого стану може довести людину страх. «Борг» не дає однозначної відповіді на питання, коли герої схибили. Показує моменти, в яких забракло їм характеру, вони піддалися слабкості, впали в істеріку. Показує, яку вони платять за те ціну.

Фільм є оповіддю про звичайних людей і ставить перед глядачем питання: що ти вчинив би в подібних обставинах?»

Герой фільму **«Екзекутор»** (реж. Ф.Зільбер) теж порушує заповідь «Не вбивай», але робить він це без докорів сумління, бо то його професія. Він заробляє гроші, допомагаючи піти з життя тим, хто хоче й не наважується цього зробити. Проте ця небезпечна «гра» невмолимо заводить юнака на манівці.

Дещо в іншій площині вирішує цю проблему Марек Кондрат, популярний актор, що дебютував як режисер. Герой до кінця обороняє свою доньку від покидьків, що її згвалтували, а потім хочуть знищити, як небажаного свідка (дівчина бачила у них валізку з наркотиками). Провідною думкою свого твору Кондрат вважає перемогу над страхом. Його герой в одній із сцен твердить: «Наш страх є силою інших. Ми годуємо бандитів своїм страхом». Режисер закликає не йти хибним шляхом, не залишатися байдужим до чужого горя, рішуче захищати справедливість.

Та, виявляється, не тільки екстремальні ситуації ставлять нас перед необхідністю вибору. В картині Єжи Штура **«Тиждень з життя чоловіка»**, де відомий актор виступає як автор сценарію, режисер і виконавець головної ролі, йдеться саме про звичайні, буденні обставини. На екрані розгортається драма конформіста. Герой Штура Адам Боровський на перший погляд цілком щаслива людина. Дійсно, він ніколи не втратить свій шанс. Успішна кар'єра (герой фільму — прокурор, який виконує свій обов'язок з глибоким внутрішнім переконанням), виходить книга, над якою працював багато років, улюблені заняття в хорі, який ось-ось поїде в закордонне турне, придбання будиночка, про який вони так давно мріяли з дружиною. Але «другий план» цього благополучного існування висвітлюється зовсім іншими барвами. Виявляється, що виносити вирок іншим значно легше, ніж вірно вчинити в життєвій ситуації самому. Боровський добрий син, він дбайливо відвідує свою хвору матусю в шпиталі, щиро переживає, коли лікарка каже, що становище майже безнадійне. Та раптом з'ясовується, що є нові ліки, які дадуть старій жінці хоча б незначний шанс. Проте вони дуже дорогі, а матері

навіть чи допоможуть. Гроші потрібні на купівлю будинку, і герой Штура відмовляється від пропозиції лікаря. А коли, схаменувшись, спробує «перегррати» ситуацію, буде вже пізно.

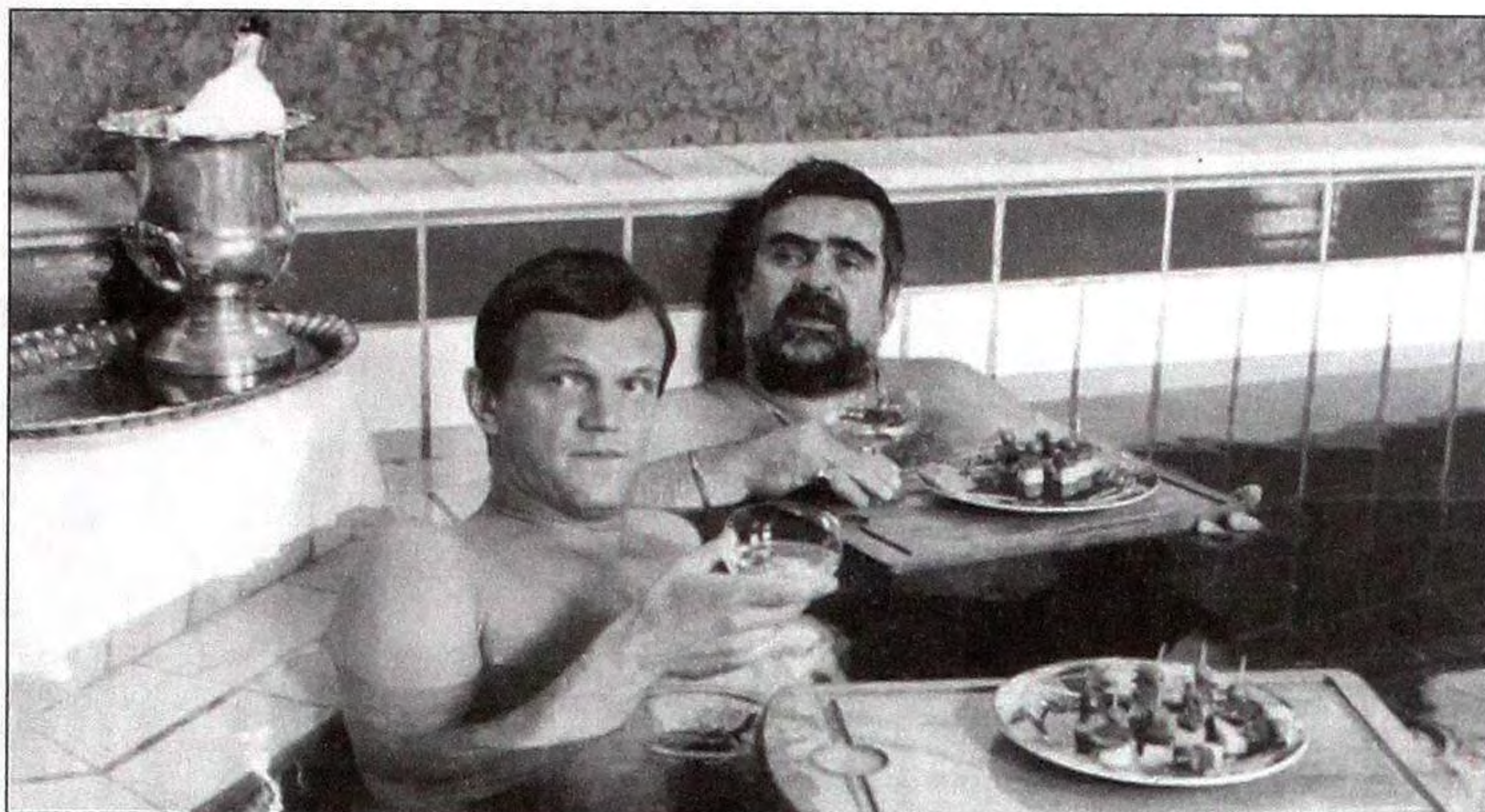
Буде пізно, коли Боровський поставить у скрутне становище свого друга, директора дитбудинку; дасть зрозуміти дружині, що ніколи не полюбить глухонімого хлопчика, до якого жінка відчула щирі материнські почуття; коли, захлинаючись власним красномовством, зіпсує життя людині, чий злочин не був таким жахливим.

Надією живуть героїні фільму **«Торовіско»**, сподіванням вирватися з сонного, нерухомого світу маленького містечка. Його назву можна перекласти «залізничний вузол» або «роздоріжжя»; саме на життєвому роздоріжжі перебувають молоді героїні фільму Марія й Кристина. Їх дружба, яка допомагає в сірому існуванні, все ж не витримує випробування дрібницями життя. Врешті-решт енергійна, здавалось би, здатна на опір Кристина виявляється зламаною і приймає те, що посиляє їй доля. Тиха й самотня Марія знаходить в собі сили розлучитися з минулим і вирушити на пошуки щастя. Режисурка Урсули Урбаняк, позбавлена найменших зовнішніх ефектів, примушує нас пригадати кращі взірці стрічок в «естетиці документалізму». Після закінчення навчання в Польщі молода режисерка продовжила його у Великобританії, після чого зняла кілька документальних фільмів. Її перший ігровий фільм і було визначено на фестивалі як кращий дебют.

Картина Маріуша Гжегожека **«Королева ангелів»** залишила враження чогось досить таки архаїчного. Хоча треба віддати належне високому рівню зображальної культури.

Цікаво, що два майстри польського кінематографа виступили у «співавторстві» в картині **«Ворота Європи»**, де Є.Вуйчик — режисер-постановник. Його колегу В.Собоцінського на фестивалі визнали кращим оператором.

Слід зауважити про досить солідний відсоток комедійних стрічок на фестивалі. Одна з найуспішніших комедійних пар на польському екрані Цезар Пазура і Катажина Фігура після голосного успіху в картині

■ Міхал Жебровський та Богуслав Лінда у фільмі «Пан Тадеуш». Режисер Анджей Вайда.

■ Кадр із фільму «Пан Тадеуш».

■ Кадр з фільму «Борг». Режисер Кшиштоф Краузе.

■ Цезар Пазура у комедії «Кілерів-2-х». Режисер Юліуш Махульський.

Ю.Махульського «Кілерів-2-х», показаний на фестивалі поза конкурсом, привернула до себе увагу у стрічці «Ай лав ю» Марека Котерського. Ексцентрична і темпераментна Фігура отримала приз за краще виконання жіночої ролі. Проте далеко не всі були в захваті від цієї невибагливої історії кохання двох не дуже молодих людей. Відомий критик Є.Плажевський на сторінках журналу «Кіно» назвав комізм стрічки вульгарним і пласким.

Увагу глядачів привернув жіночий образ молодої поетеси (актриса Магдалена Барбалецка) в картині Барбари Сасс-Здорт «Як наркотик». Саме таку силу, привабливу і згубну, має процес творчості. Починаючи свою кар'єру асистентом таких майстрів, як А.Вайда, В.Хас, Є.Сколімовський, режисерка привнесла в свою стрічку напруження і «нерв», такі характерні для класичного періоду польської школи. Але взята з перших кадрів «висока нота» зривається, і починає дратувати зайва істеричність і претензійність.

Та найбільше здивування викликала стрічка Марти Месарош «Дочки щастя». Після перегляду я навіть звернулася до відомого польського критика з запитанням, чи не пожартувала режисерка. Мене переконали, що все зроблено «на повному серйозі». Чарівна жінка, російська актриса Ольга Дроздова, з'являється у бездоганних і вишуканих туалетах, міняючи їх відповідно до обставин. А грає вона сорокарічну вчительку з російської глибинки, дружину відставного п'янички-офіцера і матір двох дочок, яку нужда примушує взяти в руки величезні торби і їхати зі старшою дочкою до Польщі, щоб хоч якось заробити на хліб. Та ось нещасна вчителька залишається в чужій країні без грошей та документів і потрапляє до рук жорстоких сутенерів. І стає кокеткою міжнародного класу, що заробляє шалені гроші в розкішних готелях. Якимось важко повірити, що сорокарічна, придушена побутом і злиднями «мати сімейства» на таке здатна. Проте це не обходить авторів фільму, бо майже вся картина присвячена «виробничому процесу». Втім, все закінчиться добре й красуня повернеться у свою «хрущовку» до п'янички-чоловіка і знову розучуватиме з діточками англійські фрази. Можна скільки завгодно іронізувати з приводу мелод-

рам такого ґатунку, але в боротьбі за приз глядачевих симпатій стрічка Месарош була серед лідерів.

Сподобався глядачам «бойовик по-польськи» — «Операція «Самум» з таким «зоряним» складом, як Б.Лінда, М.Кондрат, О.Любашенко. А критики прихильно поставились до картини Магди Лазаркевич «На кінець світу», що є вільною інтерпретацією «Терези Ракен» Е.Золя.

Та головною подією фестивалю мав стати позаконкурсний показ нового фільму А. Вайди «Пан Тадеуш». Знаменита поема Міцкевича посідає особливе місце в серці кожного поляка. «Як перенести на екран поему, краса якої міститься в словах, поему дидактичну, епічну, народну?» — ставить питання Анджей Вайда й продовжує: «Яка ж відповідальність режисера, що мусить знайти екранну форму цього твору!» Проте Вайда вбачає саму фабулу поеми досконалою і цілком придатною для перенесення на екран, до того ж співзвучною нашим часам.

На екрані розгортається і міф, і гірка правда, розкриваються характери буйні, сповнені протиріч, постаті людей, яких єдиний порив може об'єднати на подвиг і які здатні, разом з тим, на безглузді, недостойні вчинки. Шляхетної, ностальгійної тональності додає картині Вайди операторська робота П.Едельмана, яка в повній мірі дає нам можливість відчутти переживання від втрати вітчизни, що поет порівнює з утратою здоров'я. Коли воно є — цього не помічаєш, а коли втрачаєш, починаєш тяжко страждати. Стосовно фільму Вайди згадувалась знаменита американська стрічка «Віднесені вітром». Про неї говорив у своїх інтерв'ю і Гофман. Обидві картини пройняті сумом за минулим, утверджують високий патріотичний пафос.

Можна багато з чим не погоджуватись, перш за все, з деякими рішеннями журі, що віддавши головні нагороди, безперечно, талановитому фільму К.Краузе, оминули фільм, що став подією в культурному житті Польщі, — «Вогнем і мечем».

Та фестиваль у Гдині ще раз підтвердив, що польське кіно, проминувши важкі часи, знову на шляху до великих звершень. І це повинно вселяти надію в наші серця.